

BESLUT
Datum
2016 -12- 27

Dnr
7507-15-21
Aktbilaga

21

KLAGOMÅL MOT LUNDS KOMMUN MED ANLEDNING AV ETT BESLUT OM AVSTÄNGNING AV EN LÄRARE PÅ GRUND AV YTTRANDE PÅ INTERNET

Justitiekanslerns beslut

Justitiekanslern riktar kritik mot Lunds kommun för kommunens beslut att stänga av M.B från undervisning enbart med anledning av att M.B. brukat sin grundlagsskyddade yttrandefrihet.

Ärendet

Bakgrund

M.B. hade en tidsbegränsad anställning som lärare på Fågelskolan i Lunds kommun under perioden den 17 augusti – 8 december 2015. Den 3 december 2015 sökte en grupp elever upp skolans rektor. Eleverna var upprörda över hur M.B. hade uttryckt sig på Twitter avseende bl.a. asylsökande och islam. Sedan skolledningen granskat den uppkomna situationen beslutade Lunds kommun samma dag, dvs. den 3 december 2015 att M.B. omedelbart skulle befrias från sitt undervisningsuppdrag. Han fick behålla sin lön fram t.o.m. den 18 december 2015 då hans vikariat löpte ut. M.B. informerades om avstängningen genom ett e-brev den 3 december.

I e-brevet angavs bl.a. följande: "Under dagen har det kommit till Lunds kommuns kännedom att en del av dina inlägg på Twitter inte är förenliga med den värdegrund som svensk skola vilar på. Det handlar bland annat om uttryck gällande asylsökande, andra folkgrupper och religionstillhörighet. På grund av detta har kommunen beslutat att befria dig från dina undervisningsuppdrag på Fågelskolan."

Anmälan m.m.

M.B. och ytterligare en person har hos Justitiekanslern ifrågasatt om kommunens beslut har inneburit en enligt grundlagarna otillåten repressalie mot M.B. på grund av att han utnyttjat sin yttrandefrihet.

Lunds kommun, barn- och skolnämnden, har avgett ett yttrande över anmälningarna och anfört bl.a. följande.

I skollagen 2010:800 1 kap. 5 § står följande:

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

I Lgr [Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Justitiekanslerns anmärkning] 1 kapitel 1 som beskriver skolans värdegrund och uppdrag under rubriken "Förståelse och medmänsklighet" står följande:

Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där.

Utifrån dessa skrivelser i skollagen och gällande läroplan, var kommunens bedömning att läraren ifråga inte skulle undervisa under de kvarstående två veckorna av hans timanställning. Rektor måste enligt skollagen 2010:800 5 kap. 3 § se till att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. I samma kapitel 6 § står även att rektor får vidta de omedelbara och tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero.

I skollagen 2010:800 6 kap. 9 § står även att huvudmannen eller personal inte får utsätta ett barn eller en elev för kränkande behandling. Rektor har skyldighet att anmäla, utreda och vidta åtgärder mot kränkande behandling.

Som lärare anser Lunds kommun att man har en särskild förtroendeställning, då man arbetar med barn och ungdomar. En personlig uppfattning får inte färga av sig och påverka den objektiva ställning som en lärare i skolan måste ha. Twitterkontot ifråga är helt öppet och offentligt, vilket gör det möjligt för alla elever och vårdnadshavare att ta del av lärarens åsikter.

Anmälarna har fått del av kommunens yttrande och gett sina synpunkter på det.

Justitiekanslerns bedömning

Enligt 2 kap. 1 § punkt 1 regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna tillförsäkrad yttrandefrihet, varmed avses frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor. Denna frihet kan inte inskränkas annat än under vissa särskilt angivna förutsättningar och då i enlighet med av riksdagen stiftad lag.

Den som brukar sin yttrandefrihet i någon av de former som är särskilt reglerade i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen får inte utsättas för andra sanktioner från det allmänna än sådana som är uttryckligt angivna i dessa grundlagar, det s.k. repressalieförbudet. Detta förbud innebär att i princip varje åtgärd som medför negativa konsekvenser för en offentligt anställd person och som grundar sig på hans eller hennes medverkan i en tryckt skrift eller i något annat grundlagsskyddat medium i princip är otillåten. Myndigheter och chefer hos myndigheter får således inte vidta några för den enskilde negativa åtgärder på grund av dennes bruk av tryck- eller meddelarfriheten. Även när den enskilde, såsom i detta fall, har gjort bruk av sin yttrandefrihet i andra former än de som regleras i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen anses ett skydd mot repressalieåtgärder följa av 2 kap. 1 § 1 regeringsformen (se bl.a. JO:s beslut den 25 september 2009 i ärende nr 149-2009).

Detta innebär att det allmänna som arbetsgivare inte får lägga sig i vilka åsikter de anställda har eller hur de brukar sin yttrandefrihet. En offentlig arbetsgivare kan inte kräva av sina anställda att de utanför tjänsten avhåller sig från att ge uttryck för en viss typ av värderingar. Det gäller även när dessa avviker från det som arbetsgivaren står för. Eventuella anspråk från en myndighet eller något annat offentligt organ om att dess anställda som privatpersoner ska omfatta en viss värdegrund strider mot grundlagens krav på respekt för den enskildes yttrande- och åsiktsfrihet.

Arbetsdomstolen har i domen AD 2003 nr 51 uttalat sig om ingripanden mot en anställd som anses ha stört en myndighets verksamhet eller skadat dess anseende genom att utnyttja sina fri- och rättigheter. Där anges bl.a. följande. En myndighet kan i regel inte ingripa mot en anställd vid myndigheten för att denne genom att utnyttja sina grundlagsfästa fri- och rättigheter har förorsakat störningar i verksamheten eller skadat myndighetens anseende och allmänhetens förtroende för myndigheten. En annan bedömning kan möjligtvis gälla om det är fråga om en arbetstagare med en utpräglad förtroendeställning och direkt ansvar för myndighetens beslut eller i andra ytterlighetssituationer. En myndighet måste kunna ingripa mot en anställd som inte utför sina arbetsuppgifter på ett riktigt sätt men arbetstagarens grundlagsskyddade fri- och rättigheter måste respekteras och de åtgärder som vidtas får inte ha karaktär av bestraffning eller någon slags sanktion för att denne utnyttjat sin rätt.

Justitiekanslern har i ett beslut den 7 augusti 2008 (ärende nr 7069-06-21 och 1189-07-21) uttalat kritik mot en ambassadör och en personalschef vid Utrikesdepartementet med anledning av deras beslut att i förtid avbryta en praktiktjänstgöring vid en ambassad på grund av en praktikants partitillhörighet och därmed dennes åsikter.

I detta fall har Lunds kommun som skäl för ingripandet mot M.B. angett att han i inlägg på Twitter uttryckt åsikter som inte är förenliga med den värdegrund som framgår av skollagen och läroplanen. Man har inte gjort gällande att M.B. i sin yrkesutövning åsidosatt skolans värdegrund eller att han anmars som lärare eftergett de krav på saklighet och opartiskhet som följer av den offentliga anställningen. Några konkreta risker eller brister vid M.B:s utförande av uppdraget har inte heller anförts som grund för avstängningen. Kommunens agerande ger intryck av att man där anser att det skulle finnas ett generellt förbud för lärare att i privata sammanhang ge uttryck för åsikter som inte är förenliga med skolans värdegrund. Som ovan beskrivits finns det emellertid inte något sådant förbud. Lunds kommun har därför inte haft rätt att ingripa mot M.B. enbart med anledning av att han utnyttjat sin grundlagsskyddade yttrandefrihet.

Ärendet har föredragits av Nedim Salcic. I ärendets beredning har även byråchefen Daniel Kjellgren deltagit.

Anna Skarhed

Exp. till

Anmälarna

Lunds kommun